

Відгук

офіційного опонента, кандидата економічних наук

Дранус Любові Сергіївни

на дисертаційну роботу

Сухецької Крістини Вікторівни

«Антисипативне управління розвитком аграрних підприємств»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

за спеціальністю 073 «Менеджмент»

1. Актуальність обраної теми дослідження

Зміна умов на аграрному ринку породжує нові проблеми та виклики для аграрних підприємств. Ефективність управління аграрними підприємствами передбачає адаптацію інструментів, що застосовуються, до нових потреб. Успішне функціонування вітчизняних аграрних підприємств є стратегічно важливим для країни, адже забезпечує оптимальний розвиток народного господарства і водночас продовольчу безпеку країни. Непередбачуваність погодних умов, кліматичні зміни, неощадливе ставлення до природних ресурсів, суттєве їх дорощання, соціальне дистанціювання та багато інших факторів пов'язаних з військовим станом вимагають від аграрних підприємств відповідних трансформацій та адаптації до функціонування в новітніх умовах. Такі умови вимагають обґрунтованого й раціонального формування механізмів менеджменту на засадах втілення прогресивних управлінських концепцій, підходів, ідей, що забезпечуватиме цілеспрямований безперервний розвиток підприємств. Навіть враховуючи окупацію значних територій України, руйнування і розкрадання їх російськими окупантами, замінування звільнених територій, аграрні підприємства продовжують працювати і є джерелом наповнення місцевих і державного бюджетів, забезпечують продовольчу безпеку населення й продовольче постачання збройних сил України та є вагомим частиною експортно-імпортного потенціалу країни, в тяжких умовах продовжують підтримувати зайнятість населення. Вагомим рішенням в даній

ситуації є розвиток та застосування антисипативного управління.

Враховуючи наведене, дисертаційна робота К.В. Сухецької, яка спрямована на вирішення наукового завдання оцінити стан антисипативного управління підприємствами в Україні та світі та запропонувати рекомендації щодо застосування цифрових технологій в процесі антисипативного управління підприємствами аграрної галузі, є актуальною.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана на кафедрі менеджменту Уманського національного університету садівництва відповідно до плану наукових досліджень кафедри за темою «Концептуальні засади та механізми сталого розвитку України» (номер державної реєстрації 0121U112522). У дослідженні К.В. Сухецька розкриває теоретико-методологічні засади антисипативного управління аграрними підприємствами, зокрема формування та реалізація управлінських рішень, що базуються на випереджальному прогнозуванні. Отримані результати сприяють вдосконаленню інструментів стратегічного управління та забезпечують наукове обґрунтування для підвищення стійкості та ефективності аграрних підприємств в умовах динамічних ринкових та кліматичних змін.

Дисертаційне дослідження враховує національні пріоритети України щодо сталого розвитку, що підкреслює її практичну цінність для розвитку економіки країни в умовах глобальних викликів.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Наукові положення, розроблені методичні підходи, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, є достатньо обґрунтованими. Виконане дослідження має в основі глибокий та багатосторонній аналіз наукових праць вітчизняних й зарубіжних вчених. У процесі вирішення поставлених дисертантом завдань у роботі використано низку сучасних методів наукового пізнання. Метою наукового дослідження є обґрунтування теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо напрямів розвитку антисипативного управління аграрними підприємствами України. Ознайомлення із змістом

роботи, дає змогу зробити висновок, що поставлена мета досягнута. Перелік визначених в дисертації завдань є цілком достатніми для досягнення мети. Розв'язання кожного поставленого завдання має науковий результат різного ступеня новизни.

У першому розділі дисертації визначено теоретичні основи антисипативного управління розвитком аграрних підприємств. У другому розділі дисертації здійснено аналіз застосування антисипативного менеджменту в аграрній галузі. На позитивну оцінку заслуговує сформований автором модель процесу прийняття рішень та розрахована кореляційна матриця аграрних підприємств.

Третій розділ присвячений формуванню напрямів розвитку антисипативного управління в аграрних підприємствах.

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації, означені в дисертаційній роботі К.В. Сухецької характеризуються достатнім рівнем обґрунтованості та наукової новизни. Зокрема, результати дослідження відображені наступними пунктами новизни:

- заслуговує на позитивне схвалення розроблена концепція антисипативного управління аграрними підприємствами, що включає в себе алгоритм системи управління, механізм виявлення слабких сигналів кризи та комплекс заходів, що реалізує антисипативна команда.

- важливим напрацюванням є удосконалення понятійного апарату антисипативного управління розвитком аграрних підприємств, що на відмінну від інших, визначає його як сукупність методів і підходів підприємств до подолання криз на основі аналізу, оцінки, моделювання, контролю та прогнозу кризових втрат, викликаних змінами навколишнього середовища, та вжиття превентивних заходів для підтримки стабільного розвитку та стійкості підприємства під час таких змін;

- особливе місце в роботі займають напрями інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств в контексті кліматичних змін, які згруповано на біологічні, техніко-технологічні, хімічні, організаційно-економічні, соціальні, напрями розвитку альтернативної енергетики та діджиталізації;

– удосконалено зміст поняття антисипативний потенціал, що на відміну від інших визначень, являє собою потенційні можливості та здатність підприємства протистояти кризовим явищам, і визначає те, що ефективність антисипативного управління напряму залежить від процесів формування необхідної структури та змістовного наповнення складових антисипативного потенціалу;

– в дисертаційній роботі набули подальшого розвитку дослідження стану господарської діяльності аграрних підприємств країни, що піддавався загрозам, спричиненими пандемією Covid-19, глобальною фінансовою кризою 2020 р., російсько-українською війною та іншими зовнішніми чинниками;

– заслуговує на увагу проведена автором оцінка застосування антисипативного управління розвитком аграрних підприємств;

– особливе місце в роботі приділено значенню та ролі, що виконує антисипативна команда в процесі управління передкризовими та кризовими ситуаціями аграрних підприємств, в основу роботи якої покладено не лише розробка плану дій та безпосередня участь у подоланні кризи, але й швидке реагування на ситуацію та вмілий аналіз інформації, яка забезпечить ухвалення вірного рішення та здійснення необхідних заходів

– досить обґрунтованими є підхід до формування дорожньої карти антисипативного управління аграрних підприємств, що виступає своєрідною інструкцією для виходу із можливих кризових ситуацій та містить порядок виконання та перелік заходів, котрі варто вжити, з метою недопущення кризи

– практичну корисність мають функції, переваги та принципи застосування цифрових технологій в антисипативному управлінні аграрними підприємствами на основі ключових типів кризових ситуацій

4. Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення дисертаційної роботи К.В. Сухецької підтверджується результатами її апробації, що засвідчують представлені офіційні документи про впровадження на різних рівнях та у різних середовищах (діловому та соціальному) у діяльність суб'єктів господарювання, які містяться в додатках дисертації. Запропонований комплекс заходів щодо

виявлення слабких сигналів кризи та дії щодо їх усунення були використані в практичну діяльність «ТОВ «Дукра Агро» Черкаської області, (довідка про впровадження № 101 від 24.06.2024,)), запропоновані у роботі науково-практичні рекомендації будуть використані в регіональній програмі розвитку сільського господарства Уманською державною районною адміністрацією (довідка про впровадження № 896/01-101-09 від 26.06.2024 р.) Окремі положення дисертації використовуються у освітньому процесі Уманського національного університету садівництва при підготовці матеріалів з навчальних дисциплін: «Аграрний менеджмент», «Антикризовий менеджмент» та «Ризик-менеджмент» (довідка про впровадження № 534/01-10 від 24.06.2024), а також опублікованими працями у наукових фахових виданнях України, у тому числі, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, та апробацією наукового дослідження на науково-практичних конференціях.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях зарахованих за темою дисертації

Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладено авторський підхід до актуальної наукової проблеми щодо антисипативного управління розвитком аграрних підприємств. Усі наукові результати, висновки та рекомендації, що представлені в дисертації, розроблені автором самостійно. З наукових публікацій, виданих у співавторстві, використані виключно матеріали, які є результатом особистого внеску автора, про що зазначено в переліку публікацій.

Дисертаційна робота є результатом особистого наукового пошуку здобувача. Наукові ідеї, запропоновані рекомендації і обґрунтовані висновки здобуті автором особисто. Із опублікованих у співавторстві наукових праць, використано лише ті положення, що виникли в результаті власних авторських розробок. Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 18 наукових працях, з них: 5 статей – у фахових виданнях України (1 з яких одноосібна), 13 наукових праць – тези доповідей (3 з яких у співавторстві). Загальний обсяг публікацій становить – 4,5 умов. друк. арк., з яких особисто автору належить 3,5 умов. друк. арк.

6. Структура, стиль та мова дисертаційної роботи

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 137 найменувань на 14 сторінках, 11 додатків на 31 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 207 сторінок, з них основний текст викладений на 140 сторінках. Робота містить 35 таблиць та 52 рисунки.

За своїм обсягом, структурою, повнотою викладення результатів дослідження та оформленням дисертація відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 зі змінами від 31.05.2019 р.

7. Дотримання академічної доброчесності

У дисертаційній роботі не виявлено порушень академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень та інформаційні джерела.

8. Відповідність дисертації спеціальності і вимогам, що висуваються до дисертацій, які подано на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертаційна робота Сухецької Крістини Вікторівни за змістом, сформульованою метою, завданнями, висновками та науковою новизною відповідає спеціальності 073 Менеджмент. Дисертація подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, нові науково-обґрунтовані теоретичні та методичні результати, які мають істотне значення для галузі знань 07 Управління та адміністрування та відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (із змінами).

9. Дискусійні питання та основні зауваження

Попри загальну позитивну оцінку роботи, відзначаємо наявність ряду дискусійних положень та зауважень:

1. Дискусійним є висновок автора до першого розділу, що здійснивши

аналіз основних чинників впливу (погодних, фінансових, соціальних та науково-дослідних) на результат діяльності підприємств аграрної галузі, визначено, що комплексний підхід до управління цими факторами є ключовим для досягнення стабільного та успішного функціонування, при цьому не враховуються технічні, технологічні, екологічні чинники.

2 Аналізуючи рейтингові позиції вирішення проблеми неплатоспроможності України по відношенню до інших країн, не достатньо обґрунтованим є твердження автора щодо неплатоспроможності держави як фактору впливу на збільшується кількість аграрних підприємств-банкрутів. п 2.1.

3 Автором проаналізовано державне фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт США, європейських, азійських країн та України аграрної галузі, та зазначено про недостатню зацікавленість держави у впровадженні новітніх технологій та інновацій в аграрній галузі (рис. 2.3). Доцільним було б розглянути діяльність аграрних підприємств в цьому напрямку, та фінансування ними науково-дослідних робіт, що враховуватимуть їх потреби, не очікуючи державної підтримки.

4 Рейтинг країн щодо впровадження реформ для бізнесу, враховує лише кількість реформ не аналізуючи їх ефективність. Доцільно було б зазначити які реформи були направлені на впровадження антисипативного управління. Дискусійним є питання щодо потреби в проведенні радикальних реформ в країні.

5 В розділі 3.1. на рисунку 3.5 автором представлена базова організаційна структура для формування антисипативної команди. Відповідно до стадій застосування антисипативного менеджменту визначимо функції антисипативної команди. Робота значно б виграла якби автором було вказано джерела фінансування для створення такого підрозділу та розрахунок економічної ефективності антисипативної команди

6 У рукописі дисертації трапляються редакційні і стилістичні погрішності.

Висловлені зауваження та зазначені недоліки можуть слугувати підґрунтям

для наукової дискусії під час захисту дисертації та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи в цілому.

10. Загальний висновок

Дисертаційна робота Сухецької Крістини Вікторівни на тему «Антисипативне управління розвитком аграрних підприємств» є завершеною науковою роботою, що має значну наукову та практичну цінність. Мета дослідження досягнута та відповідає змісту роботи. Отримано нові наукові результати, які є обґрунтованими та доведеними до практичного впровадження. Дисертація за змістом відповідає спеціальності 073 Менеджмент. Поставлена мета дисертаційної роботи в повній мірі досягнута, результати дослідження мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (із змінами), а її автор – Сухецька Крістіна Вікторівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 Менеджмент галузі знань 07 Управління та адміністрування.

Офіційний опонент

кандидат економічних наук, доцент

т.в.о. завідувача кафедри менеджменту

Чорноморського національного університету

імені Петра Могили

Любов ДРАНУС